

บทที่

5

แนวทางแก้ไขปัญหาลผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม
และสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยว :
กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำท่าคา

**Solution to the Economic, Social and Environmental Impacts of
Tourism Development : A Case Study of Thaka Floating Market Community**

ธมกร ธาราศรีสุทธิ

Thamakorn Tharasisuthi

บทที่

5

แนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำท่าคา¹

Solution to the Economic, Social and Environmental Impacts of Tourism Development : A Case Study of Thaka Floating Market Community

ธมกร ธาราศรีสุทธิ²

Thamakorn Tharasisruthi

บทคัดย่อ

การท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศแต่ที่ผ่านมาได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำท่าคา และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยใช้แบบสังเกตแบบสัมภาษณ์ และ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยในชุมชนตลาดน้ำท่าคา ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบของภาพรวมในระดับปานกลาง โดยมีผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมทางบวกในระดับสูง แต่มีผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมทางลบในระดับปานกลาง ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผลกระทบด้านเศรษฐกิจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญตาม ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้และภูมิสำเนา ส่วนผลกระทบด้านสังคมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้และระยะเวลาอยู่อาศัย และสุดท้ายผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตาม ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ แนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวโดย

¹ เรียบเรียงจากการวิจัยเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำท่าคา

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

มุ่งประโยชน์ระยะยาว เน้นการมีส่วนร่วม สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน สามารถพึ่งพิงตนเองด้วยการสร้างงาน สร้างอาชีพ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ขายสินค้าที่ผลิตได้ในชุมชน มีการกระจายรายได้ในชุมชนอย่างเป็นธรรม จัดกิจกรรมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสเยี่ยมชม ทั้งนี้ควรเป็นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดำรงรักษาความเป็นตัวตนของชุมชนตลาดน้ำและรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชนในปัจจุบันโดยกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อม

คำสำคัญ : ผลกระทบทางเศรษฐกิจ, ผลกระทบทางสังคม,
ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม, การพัฒนาการท่องเที่ยว

Abstract

Tourism is an important source of income for Thailand, but affected economic, social and environment. This research aims to study economic, social and environmental impacts of Tourism Development in Thaka Floating Market Community and propose solutions to the impacts occurred. Using quantitative and qualitative research methods. A questionnaire was used as an instrument to collect data from a sample of 386 in Thaka Floating Market Community additional with observation and interview. Using Mean and One-way ANOVA for analysis and testing, this research showed that the overall result of Tourism Development Impact was medium, The Economic and Social Impacts have affected in positive high level but The Environmental Impact was negative medium level. For hypothesis testing found that The Economic Impact was significant difference in education, career, income and birthplace. The Social Impact was significant difference in sex, age, education, income and period of living. Finally, The Environmental Impact was significant difference in education, career and income. The solutions of these impacts for sustainable tourism are encouraging on long-term benefit, focus on participation to strengthen the community, self-reliance by creation of cultural activities and products, fair-dis-

tribution of income by community's management, maintain the identity to consistent the environment and community life.

Key words : Economic Impact, Social Impact, Environmental Impact, Tourism Development

บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบัน ด้วยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่มีความงดงามทางธรรมชาติและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความรุ่งเรืองของอารยธรรมไทยที่มีมานานทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศและสามารถสร้างรายได้แก่ประเทศปีละเป็นจำนวนมาก ปี พ.ศ.2554 กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาได้รายงานสถานการณ์ท่องเที่ยวในประเทศไทยปี พ.ศ. 2548-2553 ว่ามีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติประมาณ 11,516,936 คน ในปี 2548 เพิ่มขึ้นเป็น 15,841,683 คน ในปี พ.ศ. 2553 หรือเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยปีละ 7.51 % โดยมีรายได้ในปี พ.ศ. 2548 จำนวน 367,380 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น 585,962 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2553 หรือเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยปีละ 11.9 % และคาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเป็น 16.6 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมา อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มุ่งเน้นความสำคัญต่อการตลาดและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเป็นหลัก การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การขนส่ง ร้านอาหาร ธุรกิจโรงแรม ตลอดจนร้านขายของที่ระลึกมีการขยายตัวเติบโตกลายเป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้และความเจริญสู่ชุมชนในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว เกิดการสร้างงานและสร้างอาชีพแก่ชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งงานเขียนของ ปรีชา แดงโรจน์(2544) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนาความเจริญในพื้นที่ที่การท่องเที่ยวเข้าไปถึงแหล่งและก่อให้เกิดรายได้ในรูปเงินตราเป็นจำนวนมาก เมื่อเทียบกับการผลิตอื่น ๆ

แม้ว่าการท่องเที่ยวจะส่งผลในด้านบวกที่ทำให้ประเทศมีรายได้เพิ่มขึ้น ประชาชนมีงานทำมากขึ้น เกิดอาชีพใหม่จากการท่องเที่ยวมากขึ้น มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสูงขึ้น ซึ่งงานวิจัยของระพีพรรณ ทองหล่อและคณะ (2545), สุนิสา ฉันทรรัตนโยธิน (2546 อ้างถึงใน โสวัตวี ณ ถลาง และคณะ, 2547) พบว่า

ผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีอาชีพเสริมใหม่ ๆ และหลากหลายมากขึ้นนอกเหนือจากการทำอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว แต่ผลกระทบจากการท่องเที่ยวในด้านลบก็เป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งเพราะจะมีผลกระทบในหลาย ๆ ด้านทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการสร้างรายได้ของประเทศ แต่ขาดความตระหนักในเรื่องผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นกับคนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลการวิจัยของ เทียนแก้ว เลี่ยมสุวรรณ (2548) พบว่า ผลจากการท่องเที่ยวทำให้สังคมเสื่อมลง เช่น ปัญหาเสพติด อาชญากรรม และปัญหาอื่น ๆ ดังนั้นการพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางจึงต้องไม่มองข้ามผลกระทบทางลบที่จะเกิดขึ้นดังกล่าว ปัจจุบันกระแสของการพัฒนาอย่างยั่งยืนทำให้แนวคิดและรูปแบบของการท่องเที่ยวเปลี่ยนไปโดยเน้นเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะของการศึกษาสภาพวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีศิลปวัฒนธรรมในชุมชนหรือพื้นที่นั้น ๆ โดยมีการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนทุกฝ่ายร่วมมือกันในการรักษาสีงแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ควบคู่กับการท่องเที่ยวไปด้วยซึ่งจะไม่ไปทำลายสภาพวิถีชีวิตและความสงบสุขของคนในท้องถิ่นนั้น ซึ่งผลการวิจัยของ เทียนแก้ว เลี่ยมสุวรรณ (2548) พบว่า ผลจากการท่องเที่ยวทำให้มีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมที่เกือบสูญหายไปแล้วกลับมาอีกครั้ง และมีการถ่ายทอดสู่เยาวชนต่อไป ส่วนผลการวิจัยของ กอบกุล ศรีวงศ์เจริญ (2546) ได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่า ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้คนรุ่นหลังได้ใช้แนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมาปรับใช้ในชุมชนของตนเอง ควรส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนให้เป็นรูปแบบมากยิ่งขึ้น

ชุมชนตลาดน้ำท่าคาซึ่งตั้งอยู่ หมู่ที่ 2 บ้านคลองศาลา ต.ท่าคา อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม เป็นชุมชนที่มีศักยภาพสูงในด้านการท่องเที่ยวเพราะมีตลาดน้ำโบราณอันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนหรือมาพักผ่อนหาความสงบได้เป็นอย่างดี มีเอกลักษณ์ในด้านความใกล้ชิดกับธรรมชาติ มีบรรยากาศการค้าขายแบบตลาดน้ำโบราณที่มีพ่อค้าแม่ค้านำสินค้าเกษตรมาแลกเปลี่ยนซื้อขายกันในวันนัด ซึ่งนับตามจันทรคติเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำที่อาศัยคูคลองเพื่อการสัญจรทางเรือ คือวันข้างขึ้นและวันข้างแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำเท่านั้นและถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของถิ่นที่สามารถดึงดูดใจ

นักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมวิถีการดำรงชีวิตของคนในชุมชน ผลการวิจัยของ วนิดา บำรุงกิจ (2542) พบว่า คนในชุมชนตลาดน้ำท่าคาแสดงการตอบรับกับกระแสการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี ส่วนการศึกษาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมนั้นพบว่าได้รับผลน้อยเนื่องจากข้อจำกัดของกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีตลาดน้ำในตอนเช้าของวันนัดเท่านั้น แต่ปัจจุบันการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำท่าคาเริ่มส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น การเปลี่ยนแปลงในรายได้และค่าใช้จ่าย การเกิดอาชีพใหม่จากการท่องเที่ยว การก่อสร้างสาธารณูปโภค การอพยพย้ายถิ่น การเกิดปัญหายาเสพติดและอาชญากรรม การเปลี่ยนแปลงประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม การเปลี่ยนแปลงความรักความสามัคคีในชุมชน การเกิดมลพิษทางน้ำทางอากาศ ทางเสียงและขยะมูลฝอย ตลอดจนปัญหาการจราจรในชุมชน เป็นต้น ถ้าชุมชนมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวจนเกินขอบเขต ผลกระทบต่าง ๆ เหล่านี้ยังคงดำเนินต่อไปจนในที่สุดชุมชนตลาดน้ำท่าคา ก็จะสูญเสียเอกลักษณ์ความเป็นตลาดน้ำโบราณอันทรงคุณค่าหาได้ยากยิ่งให้กลายเป็นตลาดน้ำทั่ว ๆ ไปเหมือนตลาดน้ำที่อื่น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของ ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในบริเวณพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำท่าคา เพื่อที่จะหาแนวทางในการแก้ไขผลกระทบด้านลบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอันจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของชุมชนตลาดน้ำท่าคาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำท่าคา
2. เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำท่าคาตามตัวแปรอิสระ
3. เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำท่าคา

วิธีการศึกษา

การศึกษาเรื่องผลกระทบทางเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำท่าคาในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงผสมวิธี (Mix methodology) ที่มุ่งศึกษาบริบทและวิถีชีวิตชุมชน สภาพปัจจุบันด้านการท่องเที่ยว ปัญหาและผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำท่าคา เพื่อหาแนวทางการแก้ไขเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมอย่างยั่งยืน ใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ คือเอกสาร ตำรา ประวัติของชุมชน บทความ รายงาน เอกสารต่าง ๆ จากหน่วยงานและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรแห่งชาติ แผนที่ท่าคา และจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิโดยการสำรวจภาคสนาม การสังเกต การใช้แบบสอบถาม การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึก

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดแนวทางการแก้ไขผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดน้ำท่าคา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมอย่างยั่งยืนโดยให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการการพัฒนากระบวนการและรูปแบบการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ในขณะเดียวกันก็สามารถรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนและสภาพแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การท่องเที่ยวส่งผลกระทบทั้งในด้านบวกและด้านลบ ซึ่งผลกระทบดังกล่าวของการท่องเที่ยวในด้านบวก เช่น มาตรฐานการครองชีพดีขึ้น มีการจ้างงานไปสู่คนในท้องถิ่นมากขึ้นทั้งความสะดวกสบายจากการพัฒนาสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การลดปัญหาการอพยพพลัดถิ่นของประชากรสู่เมือง การนำทรัพยากรที่เหลือใช้มาแปรรูป และการส่งเสริมฟื้นฟูภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น การนำเศษวัสดุประเภทไม้มาใช้ในการทำของที่ระลึก หรือ การประกอบสิ่งประดิษฐ์เพื่อใช้ตกแต่งอาคารสถานที่ และการนำผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในท้องถิ่นต่าง ๆ มาพัฒนาและจำหน่ายให้เป็นสิ่งของที่ระลึก ผลกระทบด้านลบ ได้แก่ การบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์หรือพื้นที่สาธารณะ ปัญหาน้ำทิ้งจากการท่องเที่ยว ชยะมูลฝอย มลภาวะทางเสียง การ

เปลี่ยนแปลงอาชีพจากชาวไร่ ชาวนา มาทำงานด้านการท่องเที่ยว และ ปัญหาสังคม ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ฯลฯ

ชุมชนตลาดน้ำท่าคา

พื้นที่ชุมชนตลาดน้ำท่าคา แต่ก่อนที่ยังไม่มีการขุดคลองนั้น ใช้ชื่อว่า “ทำนบท่าคา” ลักษณะของพื้นที่เป็นลำราง มีลำน้ำไหลผ่าน มีคลองท่าคาเป็นคลองสายสำคัญของหมู่บ้านที่พาดผ่านกลางหมู่บ้านในแนวทิศตะวันออก และตะวันตก ประมาณปี พ.ศ. 2500 ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 12 บ้านคลองขุดเจ็ก มาขุดลำรางให้เป็นคลอง เพื่อปล่อยน้ำจืดเข้าไปทำสวนที่คลองขุดเจ็ก และหลังจากนั้นจึงมีการขุดคลองเข้ามาเรื่อย เพื่อตักน้ำเข้ามาใช้ในการทำสวน จนถึงคลองพันลา หรือคลองศาลา ซึ่งความกว้างของคลองไม่มากนักประมาณ 4 เลนถนน และใช้สัญจรกันไปมา เชื่อกันว่าคลองพันลาที่ขุดนั้น นอกจากเพื่อการใช้แล้ว ยังเป็นการขุดเพื่อเชื่อมระหว่างคลองท่าคาไปตำบลสวนทุ่ง จากการบอกเล่าจากผู้ใหญ่ สืบทอดกันว่า รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาสอย่างไม่เป็นทางการถึง 2 ครั้ง และครั้งหนึ่งได้เคยขึ้นพักเสวยพระกระยาหารที่บ้านกำนันจันทร์ จันทร์ประภา ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากบริเวณตลาดน้ำท่าคา จากการที่มีคลองต่าง ๆ ไหลผ่านทำให้ชุมชนแห่งนี้มีลักษณะพิเศษคือ การเดินทางของชาวบ้านนั้นนิยมเดินทางโดยใช้เรือเป็นพาหนะ ซึ่งแม้ว่าภายหลังหน่วยงานราชการได้ทำถนนลาดยางเพื่อความสะดวกของคนในหมู่บ้านแล้วก็ตาม

กำเนิดของตลาดน้ำท่าคายังไม่มีหลักฐานชัดเจนแน่นอนว่าเกิดในช่วงปี พ.ศ.ใด แต่จากหลักฐานส่วนใหญ่สนับสนุนกันว่า ตลาดแห่งนี้ถือกำเนิดมา 100 กว่าปีแล้ว ลงจรรยา เจือไทย วัย 73 ปี ประธานกลุ่มโฮมสเตย์ ผู้อาวุโส แห่งตลาดน้ำท่าคา กล่าวว่าอายุของตลาดน้ำท่าคาอยู่ระหว่าง 70-80 ปี เพราะเริ่มมีมาตั้งแต่ลงจรรยาเกิดหรือก่อนหน้านั้น ในส่วนของชื่อ “ท่าคา” นั้นเป็นชื่อเดิมที่เรียกกันมาตั้งแต่พื้นที่ของชุมชนยังเป็นลำรางจนมาถึงการขุดคลอง และยังมีเรียกกันอยู่จนถึงปัจจุบันจากการสอบถามชาวบ้านถึงที่มาั้นแตกต่างกันไป ในความหมายแรกชาวบ้านบอกว่า แต่ก่อนลำรางนั้นมีหญ้าคาเป็นจำนวนมากจึงเรียกบริเวณนี้ว่า “ท่าคา” ส่วนอีกความหมายมาจากการที่ตั้งเดิมของการค้าจะมีการนัดพบกันที่ “ทำนบท่าคา” และมีเรือมาค้าขายกันจำนวนมาก จนเรือติดขัดค้างคาลำคลองยาวเรื่อยมาจนถึงลำคลองพันลา จึงเป็นที่มาของชื่อว่า “ตลาดน้ำท่าคา” (วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ, 2550)

ภาพที่ 1 บริเวณตลาดน้ำท่าคา

การที่ชาวบ้านนัดขายของกันตามกำหนด ช้างขึ้นช้างแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ นั้น เป็นการนัดพบกัน 5 วันต่อ 1 ครั้ง ไม่รู้เหตุผลที่แน่นอนแต่จากข้อมูลเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนพบว่าเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงวันสำคัญทางศาสนาให้ชาวบ้านได้มีเวลาไปทำบุญ รวมทั้งเห็นว่า วิถีชีวิตของชุมชนในแถบนี้เกี่ยวข้องกับสายน้ำ ส่วนใหญ่เดินทางโดยเรือสังเกตการขึ้นลงของน้ำเวลาน้ำขึ้นภาษาถิ่นจะเรียกว่า น้ำเกิด ส่วนเวลาน้ำลงเรียกว่า น้ำตาย ช่วงช้างขึ้นช้างแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ เป็นเวลาที่น้ำสมดุลคือมีระดับการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุดเหมาะแก่การสัญจรทางเรือ

ภาพที่ 2 ชาวบ้านนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนซื้อขายในวันที่มีน้ำ

แม้วันนี้ความคึกคักของตลาดน้ำท่าคาจะลดน้อยลงกว่าเดิม เหลือเพียงผู้เฒ่า ผู้แก่และเด็กที่ยังคงดำรงชีวิตในรูปแบบเดิมที่ยึดถือและปฏิบัติมานานกว่า 100 ปี แต่ก็ยังคงเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากบริเวณใกล้เคียงให้มา เยี่ยมชม อย่างไรก็ตาม ผู้ใหญ่และชาวบ้านบริเวณชุมชนยังคงมีมติที่จะจัดตลาดอยู่

ตลอดไป แม้จะไม่ได้ได้รับความนิยมเท่าแต่ก่อน ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวบ้านทำคาร์กาวีวิถีชีวิตแบบเดิม ๆ เพื่อพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ช่วยให้ชาวบ้านมีรายได้เสริมและชูความเป็นไทยในสายตาของนักท่องเที่ยวด้วย โดยในปี พ.ศ. 2541 ตลาดน้ำท่าคาได้รับการส่งเสริมให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ยังคงสภาพชีวิตพื้นบ้านดั้งเดิมไว้โดยยังคงกำหนดวันนัดเช่นเดิม

ตลาดน้ำท่าคา

ตลาดน้ำท่าคาได้เปิดตัวเป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเป็นทางการเมื่อ พ.ศ. 2541 โดยก่อนที่จะเปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้เข้ามาทำการปรับปรุงถนนทางเข้าสร้างเขื่อนริมคลองสร้างศาลาที่พักให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อนหย่อนใจ ปลูกและตกแต่งต้นไม้ริมทางเดินสองฝั่งลำคลองมีการปรับปรุงสภาพถนนจากถนนลูกรังให้เป็นถนนลาดยาง การสร้างที่จอดรถเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวของตำบลท่าคา นอกจากนี้ยังแนะนำให้ชาวบ้านปรับปรุงและเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวได้พักแรมโฮมสเตย์ และที่สำคัญได้ให้ชาวบ้านที่ขายสินค้าในตลาดนัดเปลี่ยนแปลงวันและเวลาของตลาดน้ำเสียใหม่ โดยให้มาขายสินค้าในวันเสาร์ – อาทิตย์ เพื่อให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ซึ่งในช่วงแรกชาวบ้านต่างพร้อมใจกันขายเรือมาขายสินค้าในวันดังกล่าว จากการขายรับทั้งผู้ชายและนักท่องเที่ยว ทำให้ตลาดน้ำแห่งนี้เฟื่องฟูสูงสุดและเป็นที่รู้จักกันดีในช่วงปี พ.ศ. 2543-2544 แต่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวตลาดน้ำแห่งนี้ เพียงเพื่อถ่ายภาพและชมความแปลกที่หาดูได้ยากเท่านั้น ในขณะที่ชาวบ้านขายสินค้าไม่ได้ในที่สุดตลาดน้ำท่าคาในวันเสาร์ – อาทิตย์ ก็ค่อย ๆ จางหายไป และต่อมาทางองค์การบริหารส่วนตำบลได้เข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการอีกครั้งจนถึงปัจจุบันโดยกำหนดวันนัดเพิ่มขึ้นจากเดิมคือจัดให้มีตลาดน้ำเพิ่มขึ้นในวันเสาร์และวันอาทิตย์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้สามารถเข้ามาหาซื้อสินค้าพื้นบ้าน สินค้าการเกษตร และผลิตผลจากการเกษตร พักผ่อนกับชาวบ้านในรูปแบบโฮมสเตย์ และล่องเรือชมสวนมะพร้าว ชมการทำน้ำตาลมะพร้าว ชมสวนผลไม้ การนั่งเรือพายเพื่อชมความงดงามของบรรยากาศสองฝั่งคลองและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ และชมหิ่งห้อยในยามค่ำคืน การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวต่าง ๆ เหล่านี้เป็นกิจกรรมซึ่งดำเนินการโดยกลุ่มคนในชุมชนเป็นผู้ดูแลและจัดการทั้งสิ้น

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์น้ำตาลมะพร้าว

ผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำท่าคา ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 1 : แสดงผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวม

ผลกระทบ	$\bar{X}$	SD	ระดับผลกระทบ	ลำดับที่
ด้านเศรษฐกิจ	3.42	.582	สูง	2
ด้านสังคม	3.47	.435	สูง	1
ด้านสิ่งแวดล้อม	3.22	.879	ปานกลาง	3
รวมทุกด้าน	3.37	.339	ปานกลาง	

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในภาพรวม พบว่า ผลกระทบอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.37$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำท่าคาทำให้เกิดผลกระทบด้านสังคมเป็นลำดับแรกอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 รองลงมาคือผลกระทบด้านเศรษฐกิจมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 อยู่ในระดับสูง และด้านสิ่งแวดล้อมได้รับผลกระทบมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.22 อยู่ในระดับปานกลาง

1. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำท่าคา เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำท่าคา อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.42$) โดยพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ลำดับแรกการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ลำดับที่สองการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีการพัฒนาและมีความเจริญมากขึ้น และลำดับที่สามการท่องเที่ยวทำให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ มากขึ้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนตลาดน้ำท่าคาส่งผลกระทบด้านเศรษฐกิจในทางบวกแก่ชุมชนอยู่ในระดับสูง ลำดับสุดท้าย การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีภาระหนี้สิน พบว่า ส่งผลกระทบด้านลบในระดับต่ำ

ตารางที่ 2 : แสดงผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

ด้านเศรษฐกิจ	$\bar{X}$	SD	ระดับผลกระทบ	ลำดับที่
1. การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น	3.98	.828	สูง	1
2. การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น	3.21	1.007	ปานกลาง	8
3. การท่องเที่ยวทำให้มีการจ้างงานมากขึ้น	3.46	.931	สูง	6
4. การท่องเที่ยวทำให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ มากขึ้น	3.64	.869	สูง	3
5. การท่องเที่ยวทำให้ราคาสินค้าที่ใช้ในการดำรงชีวิตสูงขึ้น	3.15	1.079	ปานกลาง	9
6. การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีภาระหนี้สินมากขึ้น	2.41	1.095	ต่ำ	10
7. การท่องเที่ยวให้มีการลงทุนด้านธุรกิจการท่องเที่ยวภายในชุมชนมากขึ้น	3.61	.862	สูง	4
8. การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีการพัฒนาและเจริญมากขึ้น	3.95	.780	สูง	2
9. การท่องเที่ยวทำให้ราคาที่ดินสูงขึ้น	3.55	.983	สูง	5
10. การท่องเที่ยวทำให้มีการซื้อขายที่ดินในชุมชนมากขึ้น	3.29	1.100	ปานกลาง	7
รวม	3.42	.582	สูง	

2. ผลกระทบด้านสังคมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำท่าคา

ผลกระทบด้านสังคมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนตลาดน้ำท่าคาอยู่ในระดับสูง โดยมี เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ลำดับแรกการท่องเที่ยวทำให้มีการพัฒนาถนน ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ภายในชุมชนมากขึ้น ลำดับที่สองการท่องเที่ยว

ทำให้มีอาชีพใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากขึ้น และลำดับที่สามการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีการฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมโดยทั้งหมดเป็นผลกระทบทางบวกอยู่ในระดับสูง ลำดับสุดท้ายการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีน้ำใจช่วยเหลือและร่วมมือในการทำกิจกรรมลดลงซึ่งเป็นผลกระทบทางลบในระดับปานกลาง

ตารางที่ 3 : แสดงผลกระทบด้านสังคมจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

ด้านสังคม	$\bar{X}$	SD	ระดับผลกระทบ	ลำดับที่
1. การท่องเที่ยวทำให้มีการพัฒนา ถนน ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ ฯลฯ ภายในชุมชนมากขึ้น	4.05	.778	สูง	1
2. การท่องเที่ยวทำให้มีอาชีพใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมากขึ้น	3.85	.765	สูง	2
3. การท่องเที่ยวทำให้มีการย้ายถิ่นเข้ามาในชุมชนมากขึ้น	3.34	.899	ปานกลาง	6
4. การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีน้ำใจช่วยเหลือและร่วมมือในการทำกิจกรรมลดลง	2.81	1.099	ปานกลาง	10
5. การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาเสียดิตในชุมชน	3.58	1.098	สูง	4
6. การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย	3.31	1.080	ปานกลาง	8
7. การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้น	3.33	1.121	ปานกลาง	7
8. การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีการฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม	3.79	.939	สูง	3
9. การท่องเที่ยวทำให้การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนสะดวกสบายมากขึ้น	3.53	.856	สูง	5
10. การท่องเที่ยวทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการใช้ทรัพยากรของชุมชน	3.13	1.105	ปานกลาง	9
รวม	3.47	.435	สูง	

3. ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำท่าคา

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำท่าคาอยู่ในระดับปานกลาง โดยลำดับแรก การพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนรักและหวงใยสภาพแวดล้อมในชุมชนส่งผลกระทบทางบวกอยู่ในระดับสูง รองลงมาพบว่า การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศภายในชุมชนอยู่ในระดับสูง

และลำดับที่สามการท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาเสียงดังรบกวนภายในชุมชนอยู่ในระดับปานกลางซึ่งสองข้อหลังเป็นผลกระทบในทางลบ ทั้งนี้ในประเด็นอื่น ๆ พบว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบทางลบในระดับปานกลางทั้งหมด

ตารางที่ 4 : แสดงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

ด้านสิ่งแวดล้อม	$\bar{X}$	SD	ระดับผลกระทบ	ลำดับที่
1. การท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนรักและหวงใยสภาพแวดล้อมในชุมชน	3.74	.923	สูง	1
2. การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน	2.73	1.191	ปานกลาง	10
3. การท่องเที่ยวทำให้แม่น้ำลำคลองสกปรกเกิดปัญหาน้ำเสียในชุมชน	3.02	1.155	ปานกลาง	8
4. การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาจราจรภายในชุมชน	3.30	1.115	ปานกลาง	4
5. การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาเสียงดังรบกวนภายในชุมชน	3.33	1.062	ปานกลาง	3
6. การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาหามพิษทางอากาศในชุมชน	3.49	1.110	สูง	2
7. การท่องเที่ยวทำให้จำนวนหึ่งห้อยลดน้อยลง	3.27	1.260	ปานกลาง	5
8. การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาการตัดต้นไม้และไม้อื่น ๆ เพื่อสร้างที่พักมากขึ้น	3.24	1.214	ปานกลาง	6
9. การท่องเที่ยวทำให้เกิดปัญหาการใช้ที่ดินในชุมชน เช่น การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมเป็นที่พักนักท่องเที่ยว	2.98	1.242	ปานกลาง	9
10. สภาพแวดล้อมโดยรวมถูกทำลายจากการพัฒนาการท่องเที่ยว	3.14	1.307	ปานกลาง	7
รวม	3.22	.879	ปานกลาง	

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า

1) กลุ่มตัวอย่างที่มี ระดับการศึกษา อาชีพหลัก รายได้ต่อเดือน รายได้ของครัวเรือนต่อเดือน และภูมิลำเนาเดิม แตกต่างกันได้รับผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการพัฒนาการท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ของครัวเรือนต่อเดือน และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนแตกต่างกันได้รับผลกระทบด้านสังคมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) กลุ่มตัวอย่างที่มี ระดับการศึกษา อาชีพเสริมและรายได้ต่อเดือนแตกต่างกันได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากการศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำท่าคาพบว่า ลำดับแรก เป็นผลกระทบด้านสังคมอยู่ในระดับสูง ลำดับสองเป็นผลกระทบด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูงเช่นกันและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง จากการสัมภาษณ์ประชาชน ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและผู้บริหารท้องถิ่น สรุปความคิดเห็นโดยรวมว่า ผลกระทบทางบวกที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนตลาดน้ำท่าคามีหลายประการ เช่น ทำให้ท้องถิ่นเจริญขึ้นมาก การคมนาคมและการสื่อสารต่างๆ สะดวกรวดเร็วประชาชนมีโอกาทำงานมากขึ้นและมีรายได้เพิ่มขึ้นกว่าเดิมมาก มีเงินใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นสามารถซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกสบายมากขึ้น โดยสรุปเห็นว่าเศรษฐกิจดีขึ้นเป็นที่น่าสนใจของชุมชน ส่วนผลกระทบทางลบเกิดขึ้น เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวมากขึ้นทำให้สินค้าที่ขายในตลาดน้ำมีราคาแพงขึ้น สภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป ทำให้คนในชุมชนเริ่มเห็นแก่ตัว ไม่รักและใส่ใจชุมชนเท่าที่ควรเกิดการแย่งนักท่องเที่ยวที่จะมาพักค้างคืนในชุมชนไม่ยึดถือข้อตกลงที่เคยร่วมมือกันทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการแบ่งปันผลประโยชน์ในชุมชน อย่างไรก็ตามผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการกำหนดกฎระเบียบในการจอดเรือขายสินค้า การแบ่งหน้าที่กันในการดูแลตลาดน้ำและช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในแม่น้ำลำคลอง จัดถังขยะบนฝั่งให้มีเพียงพอและมีเรือเก็บขยะในลำน้ำเป็นประจำ สร้างจิตสำนึกในชุมชนให้มีความรักความห่วงใยในสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตดั้งเดิมเพื่อเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ส่งเสริมให้คนในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ตระหนักถึงปัญหา ข้อดี ข้อเสีย เพื่อจะได้เป็นตัวแทนต่อไปในอนาคต

อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำท่าคา พบว่า การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนท่าคาเปลี่ยนไปจากเดิมที่เป็นการแลกเปลี่ยนสินค้า มาเป็นการซื้อขาย ทำให้มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ ลักษณะการค้า เพื่อมุ่งขายนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามพบว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลดีทางด้านเศรษฐกิจ โดยทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น เกิดอาชีพใหม่ ๆ และมีจ้างงานในชุมชนมากขึ้น และทำให้ชุมชนมีการพัฒนาและเจริญมากขึ้น ตามที่ปรีชา แดงโรจน์ (2544 : 30-31) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนาความเจริญในพื้นที่ที่การท่องเที่ยวเข้าไปถึงแหล่งและก่อให้เกิดรายได้ในรูปเงินตราเป็นจำนวนมาก เมื่อเทียบกับการผลิตอื่น ๆ นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของระพีพรรณ ทองหล่อและคณะ (2545), สุนิสา ฉันทธีรัตน์โยธิน (2546) อ่างถึงโน โสวตริ ณ ถกลาง และคณะ, 2547) ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงชัดเจนกว่าด้านอื่น ๆ กล่าวคือผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีอาชีพเสริมใหม่ ๆ และหลากหลายมากขึ้น นอกเหนือจากการทำอาชีพเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียว เช่น การนำสินค้าทางเกษตรกรรมมาแปรรูปขาย หรือใช้ประกอบอาหารเพื่อทำให้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยว

ผลกระทบด้านสังคมโดยภาพรวมส่งผลให้ชุมชนท่าคามีการพัฒนาดีขึ้น มีการฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมในชุมชนมากขึ้นและยังมีส่วนช่วยธำรงรักษาวถีชีวิตของชุมชนตลาดน้ำให้ยังคงอยู่ ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบในทางลบเพราะชุมชนได้รับผลกระทบในด้านการจราจร ปัญหายาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เทียนแก้ว เลี่ยมสุวรรณ (2548), ศรีญา วรากุลวิทย์ (2546) ที่พบว่า ผลจากการท่องเที่ยวทำให้มีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม กิจกรรมที่เกื้อบสูญหายไปแล้วกลับมาอีกครั้ง และมีการถ่ายทอดสู่เยาวชน แต่ก็ได้ส่งผลไปในทางที่ทำให้สังคมเสื่อมลง เช่น ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม และปัญหาอื่น ๆ

ในส่วนของผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวพบว่า ชุมชนได้รับผลกระทบในทางลบ ในด้านขยะมูลฝอย แม่น้ำลำคลองสกปรก ปัญหามลพิษทางอากาศ

เสี่ยงดังรบกวน ปัญหาการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมถูกทำลาย แต่ส่วนใหญ่ ปัญหา ดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่ออยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยวได้ ทำให้คนในชุมชนตระหนัก รัก และห่วงใยสภาพแวดล้อมในชุมชนมากขึ้น

โดยภาพรวมแล้วการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำท่าคามีผลกระทบต่อ ชุมชนในด้านบวกมากกว่าด้านลบ โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพราะ ช่วยสร้างอาชีพ สร้างงานให้คนในชุมชน มีการพัฒนาความเจริญและพัฒนาคุณภาพ ชีวิต เนื่องจากมีการพัฒนาสาธารณูปโภค ทั้งคมนาคม ไฟฟ้า ประปาให้ได้มาตรฐาน และมีส่วนกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความตระหนัก รักและห่วงใยในสภาพแวดล้อมรวมทั้งวัฒนธรรมดั้งเดิมมากขึ้น

แนวทางในการแก้ไขปัญหาลผลกระทบที่เกิดขึ้นจาก การพัฒนาการท่องเที่ยว

จากการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำชุมชนท่าคา ก่อให้เกิดผลกระทบทาง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมทั้งในทางบวกและทางลบ ด้านเศรษฐกิจส่งผลดี แก่ชุมชนทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น เกิดอาชีพใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ ท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถดำเนินชีวิตได้สะดวกสบายมากขึ้น ทางด้านสังคมการท่องเที่ยวสร้างความเจริญให้กับชุมชน มีการพัฒนาสาธารณูปโภค ถนน ไฟฟ้า ประปา อย่างทั่วถึง มีส่วนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนและยัง ช่วยให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอันเป็นการกระตุ้นให้นัก ท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชม โดยเฉพาะตลาดน้ำโบราณ ซึ่งมีพ่อค้าแม่ค้าขายเรือขาย สินค้าทางการเกษตรที่สะอาด ปลอดภัยและราคาถูก อย่างไรก็ตามในด้านลบ การพัฒนาการท่องเที่ยวมีส่วนทำให้เกิดปัญหาทางสังคมเพิ่มขึ้น ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผล จากการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งทำให้ความมีน้ำใจช่วยเหลือ กันในชุมชนลดลงเกิดการแข่งขันกันมากขึ้น ในขณะที่ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า การท่องเที่ยวมีส่วนทำให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ เสียงดัง รบกวนภายในชุมชน และยังส่งผลให้จำนวนหึ่งห้อยลดน้อยลงและเกิดปัญหาการใช้

ที่ดินในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากพื้นที่เกษตรกรรมเป็นที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวหรือโฮมสเตย์มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาการท่องเที่ยวมีผลกระทบต่อการสร้างจิตสำนึกของชุมชนให้หวงใยและตระหนักถึงสภาพแวดล้อม จะได้มีส่วนร่วมในการช่วยดูแลรักษาและออกเป็นกฎระเบียบ รวมทั้งตกแต่งสถานที่ให้เป็นธรรมชาติมากขึ้น

จากการศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยว ที่ได้ผลวิจัยจากแบบสอบถามและผลสรุปจากการสัมภาษณ์ที่เป็นไปในลักษณะเดียวกันคือ ผลกระทบทางด้านสังคมในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ตามมาด้วยผลกระทบด้านเศรษฐกิจการใช้จ่ายใช้สอย ส่วนด้านสิ่งแวดล้อมยังมีผลกระทบไม่มากนัก

ดังนั้นแนวทางแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นเพื่อให้เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงสรุปได้ดังนี้

ประการแรก ส่งเสริมให้มีการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนโดยมุ่งประโยชน์ระยะยาว เน้นการมีส่วนร่วม สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน สามารถพึ่งพิงตนเองด้วยการสร้างงาน สร้างอาชีพ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ขายสินค้าที่ผลิตได้ในชุมชน จัดกิจกรรมฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสเยี่ยมชม ทั้งนี้ควรเป็นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่โปร่งใสและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

ประการที่สอง ดำรงรักษาความเป็นตัวตนของชุมชนตลาดน้ำซึ่งจะเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวสนใจเข้ามาเยี่ยมชมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและมีการบอกต่อโดยเฉพาะในส่วนของตลาดน้ำโบราณที่เกิดขึ้นในวันขึ้นและวันแรม 2 ค่ำ 7 ค่ำ และ 12 ค่ำ ซึ่งจะมีพ่อค้าแม่ค้าพายเรือนำสินค้าทางการเกษตรมาซื้อขายแลกเปลี่ยน พูดคุยทักทายกันอันเป็นเสน่ห์ดึงดูดใจที่แตกต่างจากตลาดน้ำที่อื่น ๆ การพัฒนาการท่องเที่ยวจึงควรสอดคล้องและรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนโดยการประชุมร่วมกันในชุมชนเพื่อหาทางออกที่เหมาะสมซึ่งอาจทำการศึกษาข้อมูลทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนช่วยกันหาจุดอ่อนจุดแข็งเพื่อให้สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่องโดยสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชนในปัจจุบัน

ประการที่สาม การกระจายรายได้แก่ชุมชนอย่างเป็นธรรม จากการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยมีการรวมกลุ่มต่างๆในชุมชนซึ่งได้แก่ กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มเรือพาย กลุ่มขนมไทย กลุ่มจักสาน ควรมีการสร้างข้อตกลงร่วมกันเพื่อแบ่งปันจัดสรรรายได้ให้เกิดความเป็นธรรมและจัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งเพื่อเป็นกองทุนในการพัฒนาชุมชนเพราะชุมชนบางส่วนที่ไม่ได้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอาจได้รับผลกระทบและนำไปสู่การไม่ให้ความร่วมมือ

ประการที่สี่ การกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะหน่วยงานในพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องร่วมกับผู้นำชุมชนในการให้การศึกษาและสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมรวมทั้งร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น ความสกปรกของแม่น้ำลำคลอง การตัดต้นลำพู การลดปริมาณขยะหรือนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ตามหลักการอนุรักษ์โดยอาจขอความร่วมมือจากสถานศึกษาในพื้นที่หน่วยงานของรัฐในการให้ความรู้การฝึกอบรม การดูงานในชุมชนที่ประสบผลสำเร็จเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชุมชนได้อย่างเหมาะสม

ประการที่ห้า ควรจัดตั้งศูนย์ชุมชนโดยให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลตลอดจนเสนอแนะวิธีแก้ปัญหา โดยให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้ยั่งยืนตลอดไป

บรรณานุกรม

- กอบกุล ศรีวงศ์เจริญ. 2546. “ความพร้อมของประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : ตลาดน้ำท่าคา อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสกลนคร.”
วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล.
เทียนแก้ว เสียมสุวรรณ. 2548. “การศึกษาผลจากการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์การภาครัฐและเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาตำบลบางไผ่ อำเภอมะนัง จังหวัดสุราษฎร์ธานี.” กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ปรีชา แดงโรจน์. 2544. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร : ไฟว์แอนด์โฟร์พริ้นตัง จำกัด.

มนีวรรณ ผิวฉิม และ ปราบดา จันทพันธ์. ม.ป.ป. โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวและผลกระทบของการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำ. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ. 2545. การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมที่เป็นผลจากการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาจังหวัดน่าน. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ. 2544. การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชนบทอย่างยั่งยืน. เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวชนบท วันที่ 26-28 กันยายน 2544 ณ ห้องประชุมใหญ่ อาคารสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน กรุงเทพฯ มหานคร.

วนิดา บำรุงกิจ. 2542. “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บนทางเลือกระหว่างการตลาดกับการอนุรักษ์ วัฒนธรรมชุมชน.” สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขามานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ. 2550. การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน : ศึกษากรณีชุมชนท่าคา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกริก.

โสวัตร ธิ์กลาง และคณะ. 2547. การศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีต่อระบบนิเวศวัฒนธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม : กรุงเทพมหานคร.

Adhikary, Mc.Kinsey. 1995. “Management of Ecotourism” **Ecotourism : Concept, Design and Strategy**. Bangkok : Srinakharinwirot.

Buckley, R. 1993. **Research Report of 1993 International Centre for Ecotourism**. Australia : Gold Coast.

Collier, Alan and Harraway. Sue. 1997. **The New Zealand Tourism Industry**. Auckland : Longman.

Fennell, David A. 1999. **Ecotourism an Introduction**. London : Routledge.

Kinnaird, Vivian, and Hall, Derek. (Ed). 1994. **Tourism : A Gender Analysis**. New York : John Wiley & Sons.